

นโยบายสู่การปฏิบัติ: ผลสำเร็จของนโยบายการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยมหิดล

Policy Implementation: Best Practice of Green Public Procurement Policy in Mahidol University

อนงค์ ตั้งสุहन¹ และพิชามณูช กาทหลง^{1*}
Anong Thangsuhon¹ Pichamon Kalong^{1*}

บทคัดย่อ

นโยบายการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (GPP) เป็นนโยบายหนึ่งที่ประเทศไทยได้นำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม โดยเป้าหมายของนโยบายนี้ คือ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก แต่การปฏิบัติในนโยบายนี้ที่ผ่านมามีปัญหาว่า ประเทศไทยยังติดขัดในเรื่องของข้อกฎหมายที่ไม่ได้บังคับใช้อย่างจริงจัง โดยข้อกฎหมายให้อำนาจความตระหนักถึงความสำคัญด้านสิ่งแวดล้อมของหน่วยงานของรัฐ ดังนั้นการจะทำให้นโยบายการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมประสบความสำเร็จ จึงขึ้นอยู่กับกำหนดยุทธศาสตร์ และการนำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมของหน่วยงานรัฐนั้น ๆ บทความวิชาการนี้จึงได้นำเสนอแนวทางการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย เช่น แนวทางการปฏิบัติตามกฎกระทรวงการคลัง และมาตรการในการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยผู้เขียนได้นำกรณีตัวอย่างของมหาวิทยาลัยมหิดลที่ประสบความสำเร็จในเรื่องนโยบายการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานรัฐแห่งอื่นได้นำไปใช้

คำสำคัญ: นโยบาย การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล

Abstract

Green public procurement policy (GPP) is implemented to reduce environmental issues in Thailand. The goal of this policy is to reduce greenhouse gas emissions. In practice, there was a problem with the laws of Thailand that cannot be enforced. The policy raises an awareness of the importance of environment at the government sectors. Therefore, the successful implementation of green public procurement policy depends on the policy formulation and policy implementation from each government sector. This academic article aims to present green public procurement policy of Thailand, such as guidelines for the practice of the Ministry of Finance and protocols for green public procurement. Finally, the author presents a case study of Mahidol University with the successful public procurement for friendly environment to guide other government sectors for future implementation.

Keywords: policy, green public procurement, Mahidol University

บทนำ

ในปัจจุบันโลกเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรงที่เรียกว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change) การเปลี่ยนแปลงที่กล่าวถึงนี้ได้แก่ อุณหภูมิ ฝน ลม เป็นต้น ซึ่งเกิดจากกิจกรรมของมนุษย์ ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม ส่งผลให้อุณหภูมิของชั้นบรรยากาศโลกเปลี่ยนแปลงไป (Intergovernmental Panel on Climate Change, 2013) วิกฤติโลกร้อนเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศมีผลต่อทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ น้ำ ดิน ระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ พื้นที่ชายฝั่งทะเลและเกาะขนาดเล็กในทะเล รวมถึงชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศยังส่งผลต่อ

¹ สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล นครปฐม 73170

¹ Institute for Innovative Learning, Mahidol University, Nakhon Pathom, 73170

*Corresponding author: e-mail: Pichamon.kal@mahidol.edu

Received: February 2, 2022, Accepted: March 9, 2022, Published: September 4, 2022

ภาคการเกษตรซึ่งมนุษย์ใช้ในการดำรงชีวิต กิจกรรมของมนุษย์ที่มีผลทำให้ภูมิอากาศเปลี่ยนแปลง คือ กิจกรรมที่ทำให้ปริมาณก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse gases) ในบรรยากาศเพิ่มมากขึ้นเป็นเหตุให้เกิดภาวะเรือนกระจก (Greenhouse effect) รุนแรงกว่าที่ควรจะเป็นตามธรรมชาติและส่งผลกระทบต่ออุณหภูมิพื้นผิวโลกสูงขึ้นที่เรียกว่า ภาวะโลกร้อน (Global warming) (กรมอุตุนิยมวิทยา, 2563)

จากความตระหนักถึงปัญหาการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลกของหลายประเทศ จึงมีการจัดประชุมภูมิอากาศโลกครั้งแรก (The First World Climate Conference) ซึ่งจัดขึ้นที่เจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ระหว่างวันที่ 12 - 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 (ค.ศ. 1979) การประชุมครั้งนั้นเน้นถึงเรื่องผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศที่มีต่อมนุษย์เป็นส่วนใหญ่ และเรียกร้องให้รัฐบาลของแต่ละประเทศให้ความสำคัญกับภูมิอากาศที่กำลังเปลี่ยนแปลง และป้องกันการกระทำของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ อันนำมาซึ่งการจัดตั้งองค์กรที่เรียกว่า คณะกรรมการระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (Intergovernmental Panel on Climate Change: IPCC) มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินเรื่องการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศตลอดจนผลกระทบ การปรับตัว และการบรรเทาปัญหาอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

ประเทศไทยเป็นประเทศภาคีสมาชิกภายใต้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ค.ศ. 1992 และพิธีสารเกียวโต ค.ศ. 1997 และจากผลการศึกษาในอดีตที่ผ่านมาพบว่าประเทศไทยประสบปัญหาในการปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศฯ ดังกล่าว ด้วยเพราะกฎหมายไทยในอดีตนั้นไม่เอื้อให้เกิดการปฏิบัติ (ภัทรพร และจุมพต, 2552) เพราะประเทศสมาชิกต้องถือปฏิบัติด้วยข้อกำหนดหลายอย่างที่ส่งเสริมวิธีปฏิบัติและกระบวนการในการควบคุม การลดและการป้องกันการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการกระทำของมนุษย์ โดยที่ผ่านมานั้นประเทศไทยอาศัยการพัฒนาระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อให้สามารถปฏิบัติตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศฯ แล้ว เช่น ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พ.ศ. 2550 และได้มีการปรับแก้ไขให้ตรงกับบริบทเรื่อยมาซึ่งฉบับแก้ไขปัจจุบันเป็น (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2562 ซึ่งกำหนดให้ต้องมีการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศแห่งชาติ ที่นายกรัฐมนตรีหรือรองนายกรัฐมนตรีเป็นประธานในการกำหนดนโยบาย แนวทาง หลักเกณฑ์ และกลไกการดำเนินงานร่วมกับนานาชาติเกี่ยวกับการจัดการการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือปรับปรุงกฎหมายที่จำเป็นตามความตกลงที่กำหนดไว้ในอนุสัญญาและพิธีสาร

แต่ด้วยสถานการณ์ปัญหาการเปลี่ยนแปลงของภูมิอากาศโลกนับวันจะยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มขึ้น และประเทศไทยได้เคยให้สัตยาบันเข้าร่วมเป็นภาคีความตกลงปารีสตามกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2559 ซึ่งตามอนุสัญญาดังกล่าวกำหนดพันธกรณีให้รัฐภาคีจะต้องรายงานบัญชีปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากแหล่งกำเนิดต่าง ๆ และปริมาณการกักเก็บก๊าซเรือนกระจกจากแหล่งดูดซับ และต้องมีแผนรองรับเพื่อยกระดับความสามารถในการปรับตัวและฟื้นตัวจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนให้รัฐภาคีกำหนดเป้าหมายในการลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งจะต้องดำเนินการเพื่อลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในประเทศให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อให้ความร่วมมือกับนานาประเทศในการลดปริมาณการสะสมของก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศของโลก

องค์การสหประชาชาติได้ประกาศแผนการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งจะใช้เป็นทิศทางการพัฒนาาร่วมกันของประเทศสมาชิกตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2558 ถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2573 ครอบคลุมระยะเวลา 15 ปี โดยประกอบไปด้วย 17 เป้าหมาย และ 1 ใน 17 เป้าหมายดังกล่าว คือ การเร่งต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น อันนำมาซึ่งทำให้ประเทศไทยภายใต้รัฐบาลยุคปัจจุบันนี้ ต้องรีบดำเนินการจัดทำกฎหมายร่างพระราชบัญญัติการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อใช้เป็นกฎหมายหลักในการแก้ไขปัญหา และได้ยุบระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทั้ง 6 ฉบับไปไว้ในพระราชบัญญัตินี้ โดยหากร่างพระราชบัญญัติการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศดังกล่าวมีการประกาศใช้เป็นราชกิจจานุเบกษาแล้ว ข้อกำหนดตามความในพระราชบัญญัติกำหนดให้หน่วยงานของรัฐมีหน้าที่ดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจเพื่อปฏิบัติตามแผนลดก๊าซเรือนกระจกของประเทศ ได้แก่ การดำเนินการเพื่อลดก๊าซเรือนกระจก การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การส่งเสริมการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2563)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้กำหนดวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรักษาฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและมีการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและเป็นธรรม 2) สร้างความมั่นคงด้านน้ำของประเทศและบริหารจัดการทรัพยากรน้ำทั้งระบบให้มีประสิทธิภาพ 3) บริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและลดมลพิษให้มีคุณภาพดีขึ้น และ 4) พัฒนาขีดความสามารถในการลดก๊าซเรือนกระจกและการปรับตัวเพื่อลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการรับมือกับภัยพิบัติ

ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยยังได้จัดทำแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 – 2564 ยุทธศาสตร์การจัดการมลพิษ 20 ปี และแผนจัดการมลพิษ พ.ศ. 2560 – 2564 โดยเน้นให้หน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ มหาวิทยาลัย หน่วยงานในกำกับของรัฐ และองค์กรมหาชน ให้ดำเนินการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกระบวนกรบริโภคสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และยังได้กำหนดแนวปฏิบัติและระเบียบวิธีการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยกรมบัญชีกลางซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวงการคลังได้ออกแนวทางการปฏิบัติเกี่ยวกับการกำหนดพัสดุและวิธีการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ที่ให้หน่วยงานของรัฐจะต้องกำหนดรายละเอียดคุณลักษณะเฉพาะหรือร่างขอบเขตของงานพัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และยังสามารถตรวจสอบสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในฐานข้อมูลของกรมควบคุมมลพิษได้อีกด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและมีประสบการณ์ตรงในการทำงานด้านการจัดจ้างงบประมาณ และด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เห็นว่าเป้าหมายที่ประเทศไทยได้ตั้งไว้นั้นยังไม่สามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ได้ ด้วยเหตุผลที่ประเทศไทยนั้นยังขาดมาตรการทางกฎหมายที่เข้มงวดในการกำหนดให้หน่วยงานรัฐทุกแห่งต้องยึดถือปฏิบัติ และที่ผ่านมาต้องอาศัยความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ตระหนักและให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อม บทความนี้ผู้เขียนจึงต้องการที่จะอธิบายถึงความสำคัญ ปัญหา อุปสรรค และนำเสนอตัวอย่างของมหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐที่ดีซึ่งให้ความสำคัญกับปัญหาสิ่งแวดล้อม และดำเนินการนโยบายด้านการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม โดยจากผลสำรวจมหาวิทยาลัยสีเขียวโลกในปี พ.ศ. 2563 (UI Green Metric World University Ranking 2020) ได้ประกาศว่า มหาวิทยาลัยมหิดลเป็นสถาบันการศึกษาสีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับที่ 62 ของโลก และอันดับ 1 ของประเทศไทย (5 ปีติดต่อกันตั้งแต่ พ.ศ. 2559-2563) จากจำนวนมหาวิทยาลัยที่เข้าร่วมการจัดอันดับรวมทั้งสิ้นจำนวน 912 แห่งทั่วโลก (Green Network Magazine, 2020)

ความสำคัญของนโยบายการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Public Procurement : GPP) ได้เริ่มถูกกล่าวถึงเป็นอย่างมากในยุโรปเมื่อราวปี ค.ศ. 2008 ในการประชุมสภาคณะกรรมาธิการเศรษฐกิจและสังคมของยุโรปว่าด้วยเรื่อง การจัดซื้อจัดจ้างโดยภาครัฐเพื่อทำให้สิ่งแวดล้อมดีขึ้น (Public procurement for a better environment) ที่เมืองบรัสเซลส์ โดยที่การประชุมครั้งนั้นได้มีการกล่าวถึง นิยามของการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมว่าหมายถึง “กระบวนการของภาครัฐในการแสวงหาสินค้าบริการที่ต้องการจัดซื้อสินค้า งานจ้างเหมาบริการ และงานก่อสร้าง ที่ช่วยให้ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตลอดวัฏจักรชีวิต (Life cycle assessment: LCA) ของสินค้าบริการและงานก่อสร้างนั้น เมื่อเทียบกับกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐแบบเดิม” (Commission of the European communities, 2008)

จุดมุ่งหมายสำคัญของนโยบายการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (GPP) ของหลาย ๆ ประเทศนั้นมุ่งเน้นที่ประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ลดการทำลายป่าไม้ด้วยการจัดซื้อสินค้าสินค้าที่ผลิตจากไม้ที่ตัดจากป่าปลูกอย่างถูกกฎหมาย การจัดซื้อจัดจ้างสินค้าและบริการที่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ลดการปล่อยมลพิษทางน้ำ พื้นดินและอากาศโดยการจัดควบคุมสารพิษหรือเคมีภัณฑ์ซึ่งช่วยกระตุ้นให้ผู้ผลิตสินค้าและบริการต้องเร่งสร้างมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของสินค้าและบริการของตนขึ้นมา นอกจากนี้ประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อมแล้ว นโยบายการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมยังสร้างประโยชน์ด้านสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ การเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอันเนื่องมาจากการมีสุขภาพที่ดีของประชาชน รวมถึงการมีสุขลักษณะและสภาวะของประชาชนที่ใช้บริการกับภาครัฐในภาพรวมอีกด้วย ตัวอย่างหนึ่งที่เป็นรูปธรรม คือ ประเทศออสเตรเลียซึ่งมีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดให้ภาครัฐจะต้องมีการจัดซื้อจัดจ้างสินค้าและ

บริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยให้พิจารณาถึงกระบวนการการปล่อยก๊าซเรือนกระจกหรือมลพิษ การลดใช้วัตถุดิบทรายที่เป็นพิษในสินค้าที่รัฐจะจัดซื้อจัดจ้างใช้งาน (Australian Government Department of the Environment and Energy, 2021)

สำหรับในประเทศไทยนั้น การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (GPP) ถูกกล่าวถึงอย่างเป็นรูปธรรมเป็นครั้งแรกเมื่อครั้งที่กรมบัญชีกลางภายใต้กระทรวงการคลังได้มีการออกคำสั่ง กค (กวก) 0421.3/ว 181 เรื่อง ซ่อมความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของภาครัฐ ลงวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2556 และต่อมากรมควบคุมมลพิษก็ได้รับการสนับสนุนจากสหภาพยุโรปให้จัดทำคู่มือการจัดซื้อจัดจ้างสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2557 ขึ้นมาให้หน่วยงานภาครัฐได้ยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติจนถึงปัจจุบัน โดยเป้าหมายในช่วงระยะแรก (2551 - 2554) นั้นมุ่งเน้นที่หน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก ได้แก่ หน่วยงานรัฐส่วนกลาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และขยายสู่ระยะที่ 2 (2556 - 2559) องค์การมหาชน รัฐวิสาหกิจ มหาวิทยาลัย และหน่วยงานในกำกับของรัฐ ซึ่งมุ่งหมายให้เกิดขึ้นและสำเร็จจุลวงภายในปี พ.ศ. 2559 (กรมควบคุมมลพิษ, 2557) แต่ที่ผ่านมาเป้าหมายที่กรมควบคุมมลพิษเคยตั้งไว้ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จึงทำให้ต้องเร่งดำเนินการในระยะที่ 3 (2560-2564) โดยตั้งเป้าหมายว่าหน่วยงานภาครัฐ 2519 แห่ง และเอกชน 876 กลุ่มบริษัทจะต้องดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้เกิดขึ้น 100 เปอร์เซ็นต์ภายในปี พ.ศ. 2564 (กรมควบคุมมลพิษ, 2561)

ระเบียบ ข้อบังคับของหน่วยงานภาครัฐในประเทศไทย

ปัจจุบัน แนวปฏิบัติและวิธีการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยนั้น ได้มีการกำหนดโดยกรมบัญชีกลางซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้กระทรวงการคลังที่มีหน้าที่กำกับดูแลระเบียบว่าด้วยเรื่องการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐของไทย ได้มีคำสั่งที่ กค (กวก) 0405.2/ว845 ลงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2564 เกี่ยวกับการปฏิบัติตามกฎกระทรวงกำหนดพัสดุและวิธีการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่รัฐต้องการส่งเสริมหรือสนับสนุน ไว้ในหมวด 7/2 การจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (กรมบัญชีกลาง, 2564) ดังนี้

แนวทางการปฏิบัติตามกฎกระทรวงกำหนดพัสดุและวิธีการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุ ที่รัฐต้องการส่งเสริมหรือสนับสนุน

หมวด 7/2 การจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

1. หากหน่วยงานของรัฐประสงค์จะจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้หน่วยงานของรัฐกำหนดรายละเอียดคุณลักษณะเฉพาะหรือร่างขอบเขตของงานเป็นพัสดุที่มีรายละเอียดหรือคุณสมบัติที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ตัวอย่าง

หน่วยงานของรัฐต้องการจัดซื้อกระดาษ A4 หากประสงค์จะจัดซื้อกระดาษที่มีคุณสมบัติเป็นกระดาษที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ก็ให้หน่วยงานของรัฐกำหนดรายละเอียดคุณลักษณะเฉพาะได้ตามที่หน่วยงานของรัฐต้องการ แต่หากหน่วยงานของรัฐประสงค์จะจัดซื้อกระดาษ A4 ที่มีคุณลักษณะเฉพาะทั่วไปก็ให้หน่วยงานของรัฐกำหนดตามที่หน่วยงานของรัฐต้องการ

2. เมื่อดำเนินการตามข้อ 1 แล้ว ให้หน่วยงานของรัฐตรวจสอบรายชื่อพัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยตรวจสอบในฐานข้อมูลบัญชีรายชื่อสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของกรมควบคุมมลพิษ ได้ที่ <http://gp.pccd.go.th>

3. เมื่อตรวจสอบรายชื่อแล้วปรากฏว่า พักสุดที่จะจัดซื้อจัดจ้างดังกล่าวมีผู้ขายสินค้าหรือผู้ให้บริการเพียงรายเดียว ให้หน่วยงานของรัฐจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีเฉพาะเจาะจงจากผู้ขายหรือผู้ให้บริการโดยตรง หากพัสดุที่จะจัดซื้อจัดจ้างมีผู้ขายสินค้าหรือผู้ให้บริการตั้งแต่ 2 รายขึ้นไป ให้หน่วยงานของรัฐจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีคัดเลือก

หากดำเนินการตรวจสอบรายชื่อแล้วไม่ปรากฏรายชื่อผู้ประกอบการที่ได้รับการรับรองว่าเป็นพัสดุที่มีเครื่องหมายรับรองว่าเป็นพัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามวิธีการที่กำหนดในพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560

อนึ่ง หากหน่วยงานของรัฐไม่ประสงค์จะจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้หน่วยงานของรัฐกำหนดรายละเอียดคุณลักษณะเฉพาะหรือร่างขอบเขตของงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานของรัฐ

ที่มา: หนังสือเวียนกรมบัญชีกลาง ที่ กค (กวก) 0405.2/ว845 ลงวันที่ 31 สิงหาคม 2564

จากแนวปฏิบัติดังกล่าวซึ่งจะเห็นได้ว่า ระเบียบกระทรวงการคลังยังเปิดช่องว่างไว้ให้หน่วยงานของรัฐไม่ต้องซื้อสินค้าหรือจ้างบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมก็ได้ ซึ่งเคยมีผู้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า “พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 มีปัญหาทางกฎหมายในการส่งเสริมให้เกิดการจัดหาที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและไม่มีความสอดคล้องกับพันธกรณีภายใต้กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ค.ศ. 1992 ที่ประเทศไทยต้องปฏิบัติตามในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ” (ชนัสตา และไพทชิต, 2564)

นโยบายการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสู่การปฏิบัติของมหาวิทยาลัยมหิดล ความชัดเจนในระดับนโยบาย

ด้วยมหาวิทยาลัยมหิดลมีนโยบายมุ่งที่จะพัฒนาให้เป็นมหาวิทยาลัยที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Eco-University) ที่ใส่ใจต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีของนักศึกษาและบุคลากรมหาวิทยาลัยอย่างยั่งยืนโดยมุ่งเน้นให้เกิดแผนยุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร (Resource Efficiency) ให้เป็นสังคมคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Society) รวมทั้งส่งเสริมให้เกิดพันธกิจสัมพันธ์กับชุมชนในด้านสิ่งแวดล้อม (Community Engagement) เพื่อนำไปสู่การเป็นต้นแบบในการเป็นมหาวิทยาลัยที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมแก่สถาบันการศึกษาแห่งอื่น ๆ ในประเทศไทย ดังสังเกตได้จากประกาศนโยบายของมหาวิทยาลัยมหิดล ลงวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2564 ได้แก่ 1) นโยบายการประเมินผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพจากการพัฒนาโครงการของมหาวิทยาลัย 2) นโยบายการปรับปรุงหรือก่อสร้างอาคารประหยัดพลังงาน 3) นโยบายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net Zero Emission) 4) นโยบายการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว 5) นโยบายการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายจากแหล่งน้ำ 6) นโยบายส่งเสริมการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 7) นโยบายส่งเสริมการพัฒนาที่ทิ้งร้างหรือไม่มีการใช้ประโยชน์ 8) นโยบายส่งเสริมการลดใช้พลาสติกและงดใช้โฟม มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2564 9) นโยบายส่งเสริมการสัญจรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล 10) นโยบายส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงาน 11) นโยบายส่งเสริมการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติ 12) นโยบายส่งเสริมอนุรักษ์การใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากมหาสมุทรอย่างยั่งยืน และ 13) นโยบายส่งเสริมอาหารเพื่อสุขภาพและปลอดภัย (คณะวิทยาศาสตร์, 2564)

ภาพที่ 1 ตัวอย่างแผนผังของนโยบายที่มุ่งมั่นจะพัฒนาให้เป็นมหาวิทยาลัยที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
ที่มา: Mahidol Sustainable University

โดยที่ตัวอย่างของโครงการที่มหาวิทยาลัยมหิดลได้ส่งเสริมด้านการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การปรับปรุงหรือก่อสร้างอาคารประหยัดพลังงาน และยังส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานที่เห็นเป็นรูปธรรมในการปฏิบัติตามนโยบายคือ “โครงการพลังงานทดแทนจากแสงอาทิตย์ (Solar Rooftop)” ที่ดำเนินการติดตั้งระบบผลิตพลังงานไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์บนหลังคา มีขนาด 14 เมกกะวัตต์ ภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งคาดว่าจะสามารถลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ 10,487 ตันต่อปี (ร้อยละ 21) ซึ่งจะเป็นการช่วยให้อุณหภูมิของมหาสมุทรโลกร้อนช้าลงตามเป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเป็นศูนย์ภายในปี พ.ศ. 2573 ตามเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ขององค์การสหประชาชาติอีกด้วย (มหาวิทยาลัยมหิดล, 2564)

แนวทางปฏิบัติสำหรับการจัดซื้อจัดจ้างสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

เกณฑ์คุณสมบัติของสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีแนวทางดังนี้

คุณสมบัติสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

- 1) ใช้วัสดุที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อย เช่น วัสดุที่ไม่มีพิษ วัสดุหมุนเวียนทดแทนได้ วัสดุที่นำมารีไซเคิล และวัสดุที่ใช้พลังงานต่ำในการจัดหา
- 2) ใช้วัสดุย่อย เช่น น้ำหนักเบา ขนาดเล็ก มีจำนวนประเภทของวัสดุย่อย มีการเสริมความแข็งแรงเพื่อให้ลดขนาดลงได้
- 3) มีการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น ใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพในการผลิต ใช้พลังงานที่สะอาด ลดการเกิดของเสียจากกระบวนการผลิต และลดขั้นตอนของกระบวนการผลิต
- 4) มีระบบขนส่งและจัดจำหน่ายที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น ลดการใช้หีบห่อบรรจุภัณฑ์ที่ฟุ่มเฟือย ใช้บรรจุภัณฑ์ที่ทำจากวัสดุที่รีไซเคิลหรือหมุนเวียนใช้ใหม่ได้ ใช้รูปแบบการขนส่งที่ก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ และเลือกใช้เส้นทางขนส่งที่ประหยัดพลังงานที่สุด
- 5) ลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เกิดในช่วงการใช้งาน เช่น ใช้พลังงานต่ำมีการปล่อยมลพิษต่ำในระหว่างใช้งาน ลดการใช้วัสดุสิ้นเปลือง (เช่น ต้องเปลี่ยนไส้กรองบ่อย) และลดการใช้ชิ้นส่วนที่ไม่จำเป็น
- 6) มีความคุ้มค่าตลอดชีวิตการใช้งาน เช่น ทนทาน ซ่อมแซมและดูแลรักษาได้ง่าย ปรับปรุงต่อเติมได้ ไม่ต้องเปลี่ยนบ่อย
- 7) มีระบบการจัดการหลังหมดอายุการใช้งานที่มีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น การเก็บรวบรวมที่ก่อผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ มีการออกแบบให้นำสินค้าหรือชิ้นส่วนกลับมาใช้ซ้ำหรือหมุนเวียนใช้ใหม่ได้ง่าย หรือหากต้องกำจัดทิ้ง สามารถนำพลังงานกลับคืนมาใช้ได้ และมีความปลอดภัยสำหรับการฝังกลบ

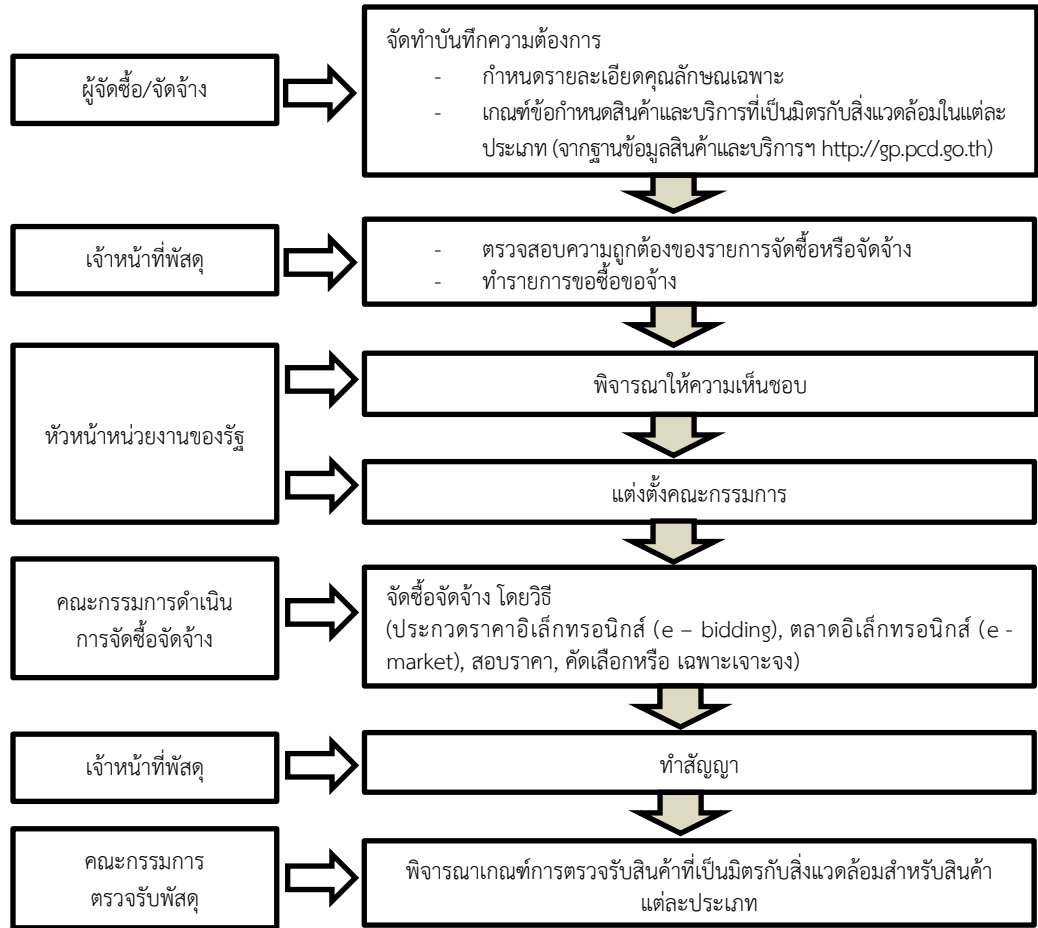
คุณสมบัติบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

- 1) การจ้างบริการทำความสะอาด ต้องใช้ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดที่ได้รับเครื่องหมายฉลากสิ่งแวดล้อม เช่น ฉลากเขียว หรือต้องไม่ใช้ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดที่มีส่วนผสมของสารอันตราย
- 2) การเลือกใช้บริการโรงแรม ให้พิจารณาเลือกใช้บริการโรงแรมที่ได้รับการรับรองด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น เกียรติบัตรใบไม้เขียว หรือได้รับการรับรอง ISO 14001
- 3) การจ้างบริการเช่าเครื่องถ่ายเอกสาร ให้เลือกเช่าเครื่องถ่ายเอกสารที่ได้รับเครื่องหมายฉลากสิ่งแวดล้อม เช่น ฉลากเขียว

คุณสมบัติอาคารที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

- 1) มีการวางแผนและควบคุมการใช้พลังงานภายในอาคารอย่างคุ้มค่า เพิ่มประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด
- 2) การออกแบบอาคารที่คำนึงถึงทิศทางลมและแสงแดด การปรับปรุงหรือก่อสร้างอาคาร จะต้องส่งเสริมการประหยัดพลังงาน อาคารคาร์บอนต่ำ ลดการใช้ทรัพยากร รวมถึงใช้วัสดุก่อสร้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น ฉลากเขียว ฉลากเบอร์ 5
- 3) บริเวณโดยรอบอาคารมีการปลูกต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาและลดความร้อน
- 4) การปฏิบัติตามกฎกระทรวงและกฎหมายว่าด้วยการออกแบบอาคารเพื่อการอนุรักษ์พลังงาน และเกณฑ์การประเมินอาคารเขียวภาครัฐ กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หรือสถาบันอาคารเขียวไทย

ในขั้นตอนการปฏิบัตินั้น เยาวพา และศิริยา (2560) ได้กล่าวถึง แนวทางการจัดซื้อจัดจ้างสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสำหรับมหาวิทยาลัยมหิดล (ภาพที่ 2) ไว้ดังนี้

ภาพที่ 2 แสดงขั้นตอนการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยมหิดล

ขั้นตอนการดำเนินการจัดหา

1. รวบรวมปริมาณสินค้าที่ต้องการจัดหา (อาจแยกจัดหาหรือไม่ก็ได้)

2. กำหนดวงเงินในการจัดหา

2.1 กรณีเคยจัดหาสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอยู่แล้ว สามารถใช้ฐานราคาเดิมบวกไม่เกิน 5%

2.2 กรณีไม่เคยจัดหาสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้สืบราคาสินค้าที่มีคุณสมบัติเดียวกัน จากผู้จำหน่ายทั่วไป ไม่น้อยกว่า 3 ราย และจัดทำเป็นราคากลาง

3. เลือกวิธีจัดหาและดำเนินการจัดหา ตามข้อบังคับและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

การจัดทำเอกสารจัดหา

1) ในรายงานขอจัดหาทุกวิธี ขอให้ระบุให้ชัดเจนว่าเป็นการจัดหาสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ชื่อเรื่อง รายการสินค้าและบริการที่จัดหา

2) กรณีจัดหาระบบประกวดราคา ให้ระบุให้ชัดเจนว่าเป็นการจัดหาสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ประกาศ TOR เอกสารประกวดราคา พร้อมแนบหลักเกณฑ์ข้อกำหนดสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3) ในการจัดทำสัญญา ให้นำเอกสารหลักฐานการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นผนวกแนบท้ายสัญญาด้วย

ขั้นตอนการเบิกจ่าย (การเงิน)

- 1) รับเอกสารประกอบการเบิกจ่ายเงิน ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของเอกสาร
- 2) บันทึกขออนุมัติเบิกจ่ายในระบบสารสนเทศ โดยการจ่ายเงินให้เป็นตามหลักเกณฑ์หรือประกาศของหน่วยงาน
- 3) จัดทำใบสำคัญจ่าย และบันทึกการตั้งหนี้
- 4) จัดทำหนังสือรับรองการหักภาษี ณ ที่จ่าย
- 5) ตรวจสอบความถูกต้อง จากนั้นเสนอผู้มีอำนาจอนุมัติสั่งจ่าย และลงนามเช็คสั่งจ่าย
- 6) แจ้งผู้ขาย (เจ้าหนี้/ผู้มีสิทธิรับเงิน) เพื่อมารับเช็ค
- 7) บันทึกเอกสารใบสำคัญจ่ายในระบบสารสนเทศ

ความสำเร็จของนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยมหิดล

ความสำเร็จภายในมหาวิทยาลัย

ตัวอย่างของความสำเร็จภายในมหาวิทยาลัยที่ประเมินได้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพคือ “โครงการก๊าซเรือนกระจกองค์กร” ซึ่งเป็นโครงการประเมินและทวนสอบคาร์บอนฟุตพริ้นท์ของหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยมหิดล โดยการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลการปล่อยและดูดกลับของก๊าซเรือนกระจกจากกิจกรรมการดำเนินงานของหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งมีหน่วยงานภายในมหิดลได้รับการรับรองฉลากคาร์บอนฟุตพริ้นท์องค์กรและการชดเชยคาร์บอนจากองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) ประจำปี 2564 ดังนี้

1. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล มีปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 140 ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า และชดเชยคาร์บอนเครดิต ปริมาณ 140 ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า
2. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล มีปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก 223 ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า และชดเชยคาร์บอนเครดิต ปริมาณ 223 ตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า

ความสำเร็จภายนอกมหาวิทยาลัย

รางวัลระดับชาติ

มหาวิทยาลัยมหิดลได้รับรางวัลชนะเลิศผลการประเมินความยั่งยืนสถาบันอุดมศึกษาไทยประจำปี พ.ศ. 2564 (ภาพที่ 3) ซึ่งเป็นโครงการระบบประเมินความยั่งยืนสถาบันอุดมศึกษาไทย (Sustainable University System Assessment of Thailand: SUSA Thailand) โดยประเมินจากตัวชี้วัดในแต่ละมิติ ได้แก่ 1) นโยบายยุทธศาสตร์และระบบการบริหารจัดการสู่ความยั่งยืน 2) การกระจายรายได้ซึ่งเกิดผลกระทบโดยตรงสู่สังคม 3) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจทางอ้อมกับสังคม 4) กลไกสนับสนุนการลงทุนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 5) ความปลอดภัยและความเป็นอยู่ที่ดี 6) สิทธิ เสรีภาพ ความเท่าเทียมและเป็นธรรม 7) การพิจารณาใช้ผลิตภัณฑ์และบริการของสังคมที่ส่งเสริมความยั่งยืน 8) การจัดการขยะและน้ำเสีย 9) การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการเพิ่มการดูดกลับก๊าซเรือนกระจก 10) อาคารเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 11) คมนาคมและขนส่งที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม 12) การอนุรักษ์พลังงาน 13) การจัดการน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค 14) การอนุรักษ์ระบบนิเวศ 15) ระบบการเรียนรู้และระบบส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน 16) หลักสูตรพัฒนาความรู้การพัฒนาที่ยั่งยืน และ 17) งานวิจัยส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน (Mahidol university sustainability, 2021)

รางวัลระดับนานาชาติ

มหาวิทยาลัยมหิดลได้รับการจัดอันดับมหาวิทยาลัยสีเขียวโลก (UI Green Metric World University Ranking 2020) ซึ่งมีเกณฑ์การประเมิน 6 ด้าน คือ สถานที่ตั้งและระบบสาธารณูปโภค (Setting & Infrastructure) การจัดการพลังงานและการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (Energy & Climate Change) การจัดการขยะ (Waste) การใช้น้ำ (Water) การจัดการระบบขนส่ง (Transportation) และ การศึกษา/การวิจัย (Education & Research) โดยปี พุทธศักราช 2563 ผลการประกาศว่า มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นสถาบันการศึกษาสีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับที่ 62 ของโลก และอันดับ 1 ของประเทศไทย (5 ปีติดต่อกันตั้งแต่ พ.ศ. 2559-2563) จากจำนวนมหาวิทยาลัยที่เข้าร่วมการจัดอันดับรวมทั้งสิ้นจำนวน 912 แห่งทั่วโลก (Green Network Magazine, 2020)

ภาพที่ 3 ผลการประเมินความยั่งยืนสถาบันอุดมศึกษาไทย ประจำปี พ.ศ. 2564

ที่มา: SUSA – Thailand <https://www.facebook.com/people/SUSA-Thailand>

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1. ความสามารถของผู้บริหารในการสื่อสารองค์กร โดยผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมหิดลมีความตระหนักในปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม มีความใส่ใจต่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีของนักศึกษาและบุคลากรมหาวิทยาลัย อีกทั้งผู้บริหารยังได้ตัดสินใจกำหนดนโยบายจากทางเลือกที่ได้รับการพิสูจน์และมีข้อมูลสนับสนุนในการตัดสินใจเลือกนโยบาย อีกทั้งนโยบายต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยมีความชัดเจนในวัตถุประสงค์ และมีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพซึ่งทำให้ง่ายต่อการนำไปปฏิบัติอีกด้วย
2. การจัดสรรด้านงบประมาณที่มีประสิทธิภาพเมื่อนโยบายการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมีความชัดเจนในการปฏิบัติ และถูกนำมาเป็นยุทธศาสตร์และมีแผนงานโครงการรองรับ จึงทำให้การดำเนินการขออนุมัติงบประมาณเพื่อจัดซื้อจัดจ้างเป็นไปด้วยความราบรื่นถูกต้องตามระเบียบ กฎหมาย
3. ศักยภาพและความสามารถของมหาวิทยาลัยมหิดล ด้วยมหาวิทยาลัยมหิดลเป็นมหาวิทยาลัยที่มีบุคลากรคุณภาพจำนวนมากทั้งฝ่ายวิชาการและฝ่ายสนับสนุน จึงทำให้มีความพร้อมที่จะน่านโยบายจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม มหาวิทยาลัยมหิดลได้เน้นย้ำให้บุคลากรและนักศึกษาทุกคนมีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อม อีกทั้งบุคลากรทุกคนในมหาวิทยาลัยยังคิดเห็นตรงกันด้วยว่าเป็นนโยบายนี้เป็นนโยบายที่ดีหันต่อยุคสมัย
4. การกำกับดูแลติดตามประเมินผลและการเสริมแรง มหาวิทยาลัยมหิดลได้มอบหมายให้ส่วนงานต่าง ๆ ภายในมหาวิทยาลัยจะต้องมีการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้กับมหาวิทยาลัยได้รับทราบทุกปี และยังได้จัดทำโครงการแข่งขันเชิงนวัตกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมโดยมีการมอบเงินรางวัลให้แก่นักศึกษาและบุคลากรและนักศึกษาคิดค้นพัฒนานวัตกรรมหรือริเริ่มโครงการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมอย่างมากมาย

บทสรุป

สืบเนื่องจากประเทศไทยนั้นได้เคยให้สัตยาบันเข้าร่วมเป็นภาคีความตกลงปารีสตามกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2559 ซึ่งตามอนุสัญญาดังกล่าวประเทศไทยจะต้องรายงานบัญชีปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากแหล่งกำเนิดต่าง ๆ และปริมาณ

การกักเก็บก๊าซเรือนกระจกจากแหล่งดูดซับ และต้องมีแผนรองรับเพื่อยกระดับความสามารถในการปรับตัวและฟื้นตัวจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ผลสืบเนื่องดังกล่าวนำมาสู่การดำเนินการจัดทำกฎหมายร่างพระราชบัญญัติการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อใช้เป็นกฎหมายหลักในการแก้ไขปัญหาก๊าซเรือนกระจก และส่งเสริมการดำเนินงานด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของประเทศไทย

นโยบายการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (GPP) เป็นนโยบายหนึ่งที่หลายประเทศ รวมถึงประเทศไทยได้นำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การลดการทำลายป่าไม้ด้วยการจัดซื้อสินค้าที่ผลิตจากไม้ที่ตัดจากป่าปลูกอย่างถูกกฎหมาย การจัดซื้อจัดจ้างสินค้าและบริการที่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ลดการปล่อยมลพิษทางน้ำ พื้นดิน และอากาศโดยการควบคุมสารพิษหรือเคมีภัณฑ์ ซึ่งช่วยกระตุ้นให้ผู้ผลิตสินค้าและบริการต้องเร่งสร้างมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมของสินค้าและบริการของตนขึ้นมา แต่่นโยบายการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมนั้นเป็นเพียงกฎกระทรวงที่บัญญัติขึ้นภายใต้พระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 ซึ่งยังมีปัญหาข้อจำกัดในการบังคับใช้ทางกฎหมาย ซึ่งทำให้ที่ผ่านมาประเทศไทยไม่สามารถดำเนินการภายใต้กรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้เท่าที่ควร ซึ่งภายใต้ระเบียบข้อกฎหมายที่มีอยู่นี้ หน่วยงานภาครัฐจะต้องอาศัยความตระหนักของผู้บริหารในหน่วยงานที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและจะต้องมีความชัดเจนในระดับนโยบาย เช่น การมุ่งหวังจะพัฒนาให้เป็นองค์กรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Eco-Organization) นโยบายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ (Net Zero Emission) นโยบายส่งเสริมการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และนโยบายอาคารที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่ใช้พลังงานภายในอาคารอย่างคุ้มค่า เต็มประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนขอเสนอแนะแนวทางการกำหนดนโยบายเพื่อการส่งเสริมการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อให้หน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษาในประเทศไทยนำไปใช้ ดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ของนโยบาย เพื่อให้หน่วยงาน องค์กรของรัฐ หรือสถาบันการศึกษาเป็นองค์กรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Eco organization)
2. การกำหนดภารกิจและการมอบหมายงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรและระบบสารสนเทศที่ลด carbon footprint และส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
3. การกำหนดมาตรฐานในการปฏิบัติงาน เช่น
 - จะดำเนินการพัฒนาระบบการจัดการการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยส่งเสริมการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินงาน
 - จะดำเนินการให้ความสำคัญต่อเทคโนโลยีที่ใช้และแนวทางการปฏิบัติงานที่เกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
 - จะกำหนดแผนและเป้าหมายในการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในแต่ละปี และสื่อสารให้บุคลากรเข้าใจและปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง
 - การจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหารและบุคลากรทุกคนที่จะต้องให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามมาตรการที่กำหนด เพื่อให้การติดตามตรวจสอบและรายงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดขึ้น
 - จะให้การสนับสนุนทรัพยากรด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ เวลาในการทำงาน การฝึกอบรม และการร่วมเสนอข้อคิดเห็นที่จำเป็น เพื่อพัฒนาด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
 - จะทบทวนและปรับปรุงนโยบาย เป้าหมายและแผนการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทุกปี
4. การกำหนดให้มีการจัดทำรายงานข้อมูลก๊าซเรือนกระจก โดยการดำเนินการจัดทำรายงานข้อมูลกิจกรรมการปล่อย กักเก็บ และลดก๊าซเรือนกระจก
5. การกำหนดมาตรการเพื่อการแข่งขันให้รางวัล โดยการจัดให้มีการแข่งขันกันภายในระหว่างส่วนงานต่าง ๆ ในองค์กร การส่งเสริมประกวดรางวัลระดับชาติ และการส่งเสริมประกวดรางวัลระดับนานาชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. 2557. คู่มือการจัดซื้อจัดจ้างสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2557. [Online]. Available: <https://www.pcd.go.th/publication/5531/>. (สืบค้นเมื่อ ธันวาคม 2564).
- กรมควบคุมมลพิษ. 2561. คู่มือการจัดซื้อจัดจ้างสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2561. [Online]. Available: <http://library.msu.ac.th/musgreenlibrary/pdfs/4/tools.pdf>. (สืบค้นเมื่อ ธันวาคม 2564).
- กรมบัญชีกลาง. 2564. แนวทางการปฏิบัติตามกฎกระทรวงกำหนดพัสดุและวิธีการจัดซื้อจัดจ้างพัสดุที่รัฐต้องการส่งเสริมหรือสนับสนุน. [Online]. Available: http://www.gprocurement.go.th/new_index.html. (สืบค้นเมื่อ ธันวาคม 2564).
- กรมอุตุนิยมวิทยา. 2563. การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ คืออะไร. [Online]. Available: <http://climate.tmd.go.th/content/article/9>. (สืบค้นเมื่อ ธันวาคม 2564).
- คณะวิทยาศาสตร์. 2564. ประกาศมหาวิทยาลัยมหิดล. [Online]. Available: <https://science.mahidol.ac.th/sdgs/prakard/>. (สืบค้นเมื่อ ธันวาคม 2564).
- ชนัสตา ทวีชีพ และ ไผทชิต เอกจริยกร. 2564. มาตรการทางกฎหมายในการจัดซื้อจัดจ้างสินค้าและบริการของภาครัฐที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย. วารสารรัชต์ภาคย์. 15(41): 101-113.
- ภัทรพร พุทธิมงคล และ จุมพต สายสุนทร. 2552. การปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศไทยให้เป็นไปตามพันธกรณีของอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ค.ศ. 1992 และพิธีสารเกียวโต ค.ศ. 1997. ทัศนะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: ปทุมธานี. 158 หน้า.
- มหาวิทยาลัยมหิดล. 2564. พิธีลงนามความร่วมมือ “โครงการพลังงานทดแทนจากแสงอาทิตย์”. [Online]. Available: <https://mahidol.ac.th/th/2021/solar-rooftop>. (สืบค้นเมื่อ ธันวาคม 2564).
- เยาวพา มังคละ และ ศิรยา คันธา. 2560. แนวทางการจัดซื้อจัดจ้างสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสำหรับมหาวิทยาลัยมหิดล. [Online]. Available: <https://op.mahidol.ac.th/pe/wp-content/uploads/2018/08/procurement5/>. (สืบค้นเมื่อ ธันวาคม 2564).
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2563. ร่างพระราชบัญญัติการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ. [Online]. Available: https://www.onep.go.th/wp-content/uploads/2020/09/Law_section.pdf. (สืบค้นเมื่อ ธันวาคม 2564).
- Australian Government Department of the Environment and Energy. 2021. Sustainable Procurement Guide: A practical guide for Commonwealth entities. [Online]. Available: <https://www.awe.gov.au/sites/default/files/documents/sustainable-procurement-guide.pdf>. (Retrieved January, 2021).
- Commission of the European communities. 2008. Public procurement for a better environment. pp.1-11: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, 16.7.2008. Brussels.
- Green Network Magazine. 2020. มมหิดล มหาวิทยาลัยสีเขียว อันดับ 1 ของประเทศไทย 5 ปีซ้อน. [Online]. Available: <https://www.greennetworkthailand.com>. (Retrieved December, 2021).
- Intergovernmental Panel on Climate Change. 2013. Climate Change 2013: The Physical Science Basis. [Online]. Available: <https://archive.ipcc.ch/report/ar5/wg1/>. (Retrieved January, 2021).
- Mahidol university sustainability. 2021. Sustainable University System Assessment of Thailand: SUSA Thailand. [Online]. Available: <https://sustainability.mahidol.ac.th>. (Retrieved December, 2021).